

วิถีวัฒนธรรมนำการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเองตามภูมิสังคมของชาวภูไทในชุมชนเขาวง
จังหวัดกาฬสินธุ์

CULTURAL PRACTICES LEAD TO SELF-RELIANCE DEVELOPMENT ACCORDING
TO THE SOCIAL GEOGRAPHY OF THE PHU THAI PEOPLE IN KHAO WONG
COMMUNITY, KALASIN PROVINCE.

ศักดิ์พงศ์ หอมหวล¹, ฉลอง แสงราษฎร์เมฆินทร์¹, บุญเหนือ พุทธบุรี¹

Sakphong Homhuan¹, Chalong Saengratmekhin¹, Bunnuea Phutthaburee¹

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน¹

Learning Institute for Everyone¹

E-mail: bunnueaphutthaburee@gmail.com

Received: 2025-05-05; Revised: 2025-06-13; Accepted: 2025-08-09

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิสังคมของวิถีชีวิต และคุณค่าทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวภูไทในชุมชนเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ศึกษาแนวคิด ภูมิสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อและความศรัทธา เป็นกรอบการวิจัย กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชน บ้านหนองสำราญ หมู่ 9 ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีครัวเรือนจำนวนทั้งสิ้น 113 ครัวเรือน กำหนดขนาดตัวอย่างร้อยละ 20 ของประชากร เป็นกลุ่มตัวอย่าง 22 ครัวเรือน ตัวแทน ครัวเรือนละ 1 คน ได้ตัวอย่างทั้งหมด 22 คน และทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง มุ่งเน้นผู้สูงอายุที่เป็นที่นับถือของชุมชน โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ การสัมภาษณ์ การเสวนากลุ่ม นำข้อมูลทั้งหมด มาวิเคราะห์เนื้อหาและอภิปรายเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ พบว่า วิถีชีวิตพึ่งพาอาศัยอยู่กับธรรมชาติ ตั้งแต่ ดิน น้ำ ป่า สิ่งปลูกสร้าง การดำเนินชีวิตด้วยการสร้างความสัมพันธ์กับธรรมชาติที่มีแต่ความกัณดาร ตามภูมิสังคมที่เป็นอยู่ได้ดี ยึดมั่นวัฒนธรรมผู้ไท เป็นที่ถ่ายทอดจินตนาการของชุมชน เช่น การฟ้อนภูไท การทอผ้าไหมแพรวา การทอผ้าเกล้ามวยผม เครื่องดนตรี พิณ แคน โปงกลาง การปลูกข้าวเหนียวที่ให้ความหอมเฉพาะท้องถิ่น ขึ้นทะเบียนเป็น GI ข้าวเหนียวเขาวง ด้วยความเชื่อความศรัทธาต่อผีบรรพบุรุษก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน การร่วมแรงร่วมใจ ถ่ายทอดศิลปทางวัฒนธรรมผู้ไท เป็นฮีตสิบสองได้อย่างลงตัว

งานวิจัยชี้ชัดว่า วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อความศรัทธาของชุมชนเขาวง อย่างเช่น การลงแขก เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ของคนกับคน กับวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งลงตัว และน่าชื่นชม การดำรงรักษาประเพณีดั้งเดิมไว้ตราบจนถึงปัจจุบัน จึงถือได้ว่า ชาวกาฬสินธุ์เขาวง คนภูไท ทำได้ทำดีมีที่ไปต่อ ทำให้วิถีวัฒนธรรมนำการพัฒนาชุมชนเขาวงสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : วิถีวัฒนธรรม ,การพัฒนาสู่ความยั่งยืน, ชุมชนดีพอ

Abstract

The research aimed to study the social landscape of the way of life and cultural values, beliefs, and faith in the development of the quality of life of the Phu Thai people in Khao Wong community, Kalasin province. This is a qualitative research that studied the concepts, social landscape, culture, beliefs, and faith as a research framework. The target group was the people of Ban Nong Samran, Village 9, Khum Kao Subdistrict, Khao Wong District, Kalasin Province, with a total of 113 households. The sample size was set at 20 percent of the population, with a sample of 22 households, with 1 representative per household. A total of 22 samples were obtained. The purposive sampling was used, focusing on the elderly who are respected by the community. The tools used in the study were interviews and group discussions. All data were analyzed for content and discussed descriptively, according to the objectives. It was found that the way of life relies on nature, from soil, water, forests, buildings, living by building relationships with nature that is only remote according to the existing social landscape. They adhere to the Phu Thai culture, which is a medium for conveying the community's imagination, such as Phu Thai dancing, weaving Phraewa silk, weaving hair buns, musical instruments such as pin, khaen, and pong lang, and growing sticky rice that has a unique local fragrance. Registered as GI Khao Wong sticky rice with the belief in the spirits of ancestors, which leads to community participation, unity, and the transmission of Phu Thai cultural arts into the twelve customs perfectly.

Research clearly indicates that the cultural traditions, beliefs and faith of the Khao Wong community, such as the "Long Khaek" activity, are an endless process of mutual assistance, creating interactions with each other, creating a deep and commendable

relationship between people and culture. The preservation of traditional customs up until the present is considered to be the Kalasin Khao Wong people, the Phu Thai people are preserving a sustainable way of life.

Keywords: Cultural way, Sustainable Development, The Immunized community

บทนำ

ก่อนจะมาเป็นภูไท เขาวงในปัจจุบัน ชาวพื้นธูไท ผู้ไท รากเหง้าคือกลุ่มชาติพันธุ์ไท สืบเชื้อสายจากกลุ่มไทดำ ที่ดินแดนสิบสองจุไท ราว 3,000 ปีมาแล้ว (เมืองเดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนามปัจจุบัน) วิถีชีวิตปลูกข้าวนาดำ ตามที่ราบลุ่ม สร้างบ้านเรือนตามที่ดอน นับถือศาสนาผี เคารพบูชาผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ กบ คางคก สุนัข ควาย สถานที่ เครื่องราง เครื่องประดับ มีการทอผ้าทำเครื่องนุ่งห่มที่เป็นของชาติพันธุ์เอง สิ่งเหล่านี้ก่อเกิดวัฒนธรรม พิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีเหย้า การเซ่นไหว้ด้วยควาย การทำขวัญ โดยเฉพาะการทำขวัญข้าว การขอฟ้าฝน การเรียกขวัญ การรำเพื่อรักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วย ที่ปฏิบัติกันมา เมื่อคราวที่อาณาจักรไตเวียดเสื่อมลง ราวๆ พ.ศ. 1934 อาณาจักรล้านช้างก็กำลังรุ่งเรือง ก็มีการเคลื่อนย้ายชาวไทดำลงมาสู่หลวงพระบาง จวบจนการอพยพโยกย้าย กลุ่มท้าวเก่า ได้อพยพย้ายเข้ามาอาณาจักรเวียงจันทร์ราวๆ ในช่วง พ.ศ. 2250 ซึ่งอาณาจักรเวียงจันทร์กำลังมีความเจริญรุ่งเรือง ได้ไปปักหลักอาศัยที่เมืองวง (เมือง สปป.ลาว ในปัจจุบัน) ซึ่งในยุคนั้น พุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพล ทำให้เกิดการปฏิบัติ ขวัญข้าว ปรับเข้าสู่การถวายพระ เข้ามาในจารีตประเพณี ฮีตสิบสองครองสิบสี่ดั้งเดิม ตามที่ พระโพธิวงศาจารย์ (ติสโส อ้วน) เรียบเรียง. (2469) คาดว่า ประเพณี ฮีตสิบสองครองสิบสี่ที่เริ่มมีการบูชาพุทธคุณราว ๆ พ.ศ. 2300 ด้วยเหตุทางสงคราม การแย่งชิงพื้นที่ การสะสมกองกำลัง ก่อให้เกิดการกวาดต้อน อพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชาชน ชาวผู้ไท เขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ คือกลุ่มเมืองวัง โดยการนำของท้าวกอ อพยพผู้คนมาประมาณ 852 คน มาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร และตั้งถิ่นฐานที่บ้านกุดสิมใกล้ห้วยน้ำยั้ง จากนั้นจึงตั้งท้าวกอเป็น “พระธิเบศรวงศา” เป็นเจ้าเมือง และถูกบ้านกุดสิมเป็นเมืองกุฉินารายณ์ ในพ.ศ. 2388 ทำราชการขึ้นกับเมือง กาฬสินธุ์ โดยหมื่นเดชอุดม การตั้งแต่งตั้งท้าวกอ เป็น “พระธิเบศรวงศา” เป็นเจ้าเมือง ทำราชการขึ้นกับเมือง กาฬสินธุ์ อ่างใน สุรชัย ชินบุตร.(2553) ตรงนี้ให้เป็นจุดสิ้นสุดยุคประวัติศาสตร์พร้อมกับเป็นจุดเริ่มต้น ของชาวผู้ไท เขาวง กาฬสินธุ์

การก่อเกิดชุมชนเขาวง เริ่มต้นตั้งแต่การเข้ามาตั้งรกราก ราชวงศ์พระมหากษัตริย์ไทย ตั้งแต่สมัย ปลายรัชกาลที่ 3 พ.ศ. 2388 เรื่อยมา ก็ได้เอาใจใส่ต่อประชากรราษฎรเสมอมา ตามงานวิจัย (สุภาพร คำยุธา, 2546: 93) อ่างใน นฤทร์บดีรินทร์ สาลีพันธ์, สิริยา พรสาสิทธิ์, พรสวรรค์ พรดอนก่อ. (2565). เกี่ยวกับรูปแบบการพ้องและองค์ประกอบในการพ้องมีการปรับเปลี่ยน เพื่อความเหมาะสม ท่าพ้องมีแบบแผนที่ชัดเจน ซึ่งมี 5 ท่า ประกอบด้วย ท่าเดิน ท่าพ้องข้าง ท่าไกวมือสูง ท่าหมุนตัว และท่าลงพ้องผู้ไทไทย เป็นการ

พ่อนที่เกิดจากความต้องการของชาวผู้ไทย เพื่อพ่อนถวายองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ ในปี พ.ศ.2521 ในรัชสมัยรัชกาลที่ 9 พระมหากษัตริย์ลงพื้นที่ด้วยพระองค์เองตลอด พื้นที่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ เมื่อ พ.ศ. 2500 เป็นพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก ด้วยความเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงห่วงใย พสกนิกร เป็นศูนย์รวมจิตใจ ประกอบกับความเป็นผู้ไท ชาวภูไทในชุมชนเขาวง จึงมีวิถีชีวิต ที่คงประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ สอดผสมกลมกลืนเข้ากับภูมิสังคม ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อในเรื่องการนับถือ บรรพบุรุษ โดยผีที่สิงอยู่ตามป่า เขา ห้วย หนอง คลอง หรือ ที่บ้าน ที่นา ซึ่งการบูชาผี ก็คือการบูชาบรรพบุรุษ ของพวกเขา เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จากที่ลงพื้นที่ที่จะเห็นได้ชัดเจน ว่า ชาวภูไทพูดภาษาถิ่นผู้ไททั้งอำเภอ และในทุกๆบ้านจะมีศาลเจ้าที่ หรือศาลพระภูมิ โดยพวกเขาจะสร้างไว้ในหมู่บ้านที่เดียว แล้วก็มีการร่วมด้วยช่วยกันของคนในหมู่บ้าน เพื่อที่จะอนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่า ในบริเวณนั้น โดยปกติชาวภูไทจะรักและหวงแหนป่าไม้ของเขามาก (SH sathimon., 2563) การสร้าง ศาลเจ้าที่ หรือศาลพระภูมิ จึงเป็นเชิงสัญลักษณ์ของชาวผู้ไท วัฒนธรรมในการทอผ้าที่สืบสานกันมากกว่า 3,000 ปี เช่น ผ้าไหมแพรวา ลวดลายการยกรูปพญานาค สิ่งสำคัญสุดโดยเฉพาะ “ผ้าเกล้าผม” ที่ไปสวดดูพระเนตรของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชน นายวิชัย กว้างสวาสดี อดีตกำนันตำบลคุ้มเก่า กล่าวว่า เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ทอดพระเนตรเห็นเมล็ดข้าวเปลือก “ลีบ” เพราะขาดแคลนน้ำทำนา จึงทรงเสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่งเพื่อสำรวจลุ่มน้ำลำพะยังตอนบน ตามเส้นทางทูกันดาร แม้ขบวนเสด็จ จะหลงทางจนมืดค่ำ แต่พระองค์ก็ทรงเดินเท้าต่อ เพื่อไปสำรวจแหล่งน้ำให้สำเร็จ โดยที่ทางราชการไม่ได้ทราบล่วงหน้า ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งว่า ที่จะต้องศึกษาวิถีชุมชนของคนเขาวง จากอดีตที่ผ่านมา ปัญหาชุมชนเขาวงคือ ความแห้งแล้ง ก่อให้เกิดปัญหาชีวิตมากมายในการดำเนินชีวิต ภูมิสังคมที่มีแต่ความกันดาร ขาดน้ำในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ชาวเขาวงยังมีความอดทน มุมนะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตในแบบฉบับชนผู้ไท ไว้ได้อย่างมั่นคง จวบจนปัจจุบัน หลังจากโครงการในพระราชดำริที่บริหารจัดการเรื่องน้ำได้แล้ว ยังมีเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานกับการต่อยอดความรู้และทักษะ จนกลายเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่า ปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับภูมิสังคม ดำเนินชีวิตและพัฒนาเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ชุมชน เป็นต้นแบบตัวอย่างชุมชนที่มีภูมิคุ้มกันตนเอง หรือที่เรียกว่า ชุมชนดีพอ (The Immunized Community) มีผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง เช่น "ผ้าไหมแพรวา" ของดีประจำถิ่น ซึ่งล้วนแล้วแต่มีคุณภาพในระดับประเทศ และเคยเผยแพร่ออกสู่ต่างประเทศในหลายโอกาส วิธีในการทำนาค่าปลูกข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ ขึ้นทะเบียนเป็น GI ที่ปลูกได้เฉพาะท้องถิ่นเขาวง ประกอบกับอัยาศัยมนตรีของผู้คน ภาษาพูดซึ่งใช้ภาษาผู้ไท เป็นภาษาประจำถิ่นทั้งอำเภอ และการแต่งกายในแบบฉบับชาวผู้ไท ล้วนเป็นเอกลักษณ์เด่นที่ชูให้ชุมชนแห่งนี้ กลายเป็นอีกหนึ่งชุมชนเปี่ยมเสน่ห์ที่น่ามาเยือน ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมา จะแสดงผลความสำเร็จของการพัฒนา ที่เกิดจากความร่วมมือ 3 ฝ่ายเป็นอย่างน้อย คือหน่วยงานภาครัฐ

เอกชน และชุมชน แต่ขาดหายไปในเรื่องที่มาของการให้ความร่วมมือจากชุมชน ที่มาของความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นได้ด้วยตัวของชุมชนเอง บทความวิจัยนี้จะแสดงให้เห็นความสำคัญของความเชื่อ ความศรัทธานำมาซึ่งสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การยอมรับในความดีงามของราชวงศ์และนำมาปฏิบัติด้วยความเคารพ ทำให้ชุมชนเข้มแข็งมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเอง และสร้างความสุขในการดำเนินชีวิต

บทความวิจัยนี้ นำเสนอบริบทชุมชนตามภูมิสังคม วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อความศรัทธา สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และที่จะเกิดขึ้นในอนาคต กล่าวคือ ในอดีตที่ผ่านมา จะเรียกว่า ชาวชุมชนเขาวง “ทำได้” การศึกษาวิถีชีวิต การศึกษาคุณค่าทางวัฒนธรรม การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย วิธิดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล สรุปองค์ความรู้ใหม่ ข้อเสนอแนะ ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่า จากอดีตที่ “ทำได้” ปัจจุบันที่ยังทำอยู่ นั่นคือ ทำดี ทำให้เด่น สิ่งไหนบ้างที่ “ทำดี” นั่นคือ ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวชุมชนเขาวง เช่น ข้าวเหนียวเขาวง ผ้าเกล้ามวยผม วัฒนธรรมภูไท การฟ้อน การทอผ้าแพรวา ซึ่งผลของการศึกษานี้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางเพื่อการดำเนินต่อไปในอนาคต อันจะเรียกได้ว่า “มีที่ไปต่อ” หรือ ทำต่อไปให้สอดคล้องกับ บริบททางภูมิสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ จึงเรียกงานวิจัยนี้ว่า การพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนอย่างแท้จริง เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวเขาวง ทำได้ ทำดี มีที่ไปต่อ และจะทำต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาภูมิสังคมของวิถีชีวิตตามสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และคุณค่าทางวัฒนธรรม ความเชื่อความศรัทธาต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขาวง อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

การทบทวนวรรณกรรม

ภูมิสังคมของวิถีชีวิต ภูมิสังคม คือ หนึ่งในหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 โดยพระองค์ท่านได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน และใช้หลักในการปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติให้ได้ ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเค้าต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” (คณະอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ คือ สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบชุมชนแบ่งออกเป็น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเกิดมาจากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ปัจจุบันนี้มีปัญหาต่อการดำรงชีวิตของคน หากต้องการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ต้องมีองค์ความรู้ของสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติในภูมิภาค รวมถึงพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสามารถเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หากขาดความเข้าใจที่ถูกต้องจะนำมาซึ่งปัญหามากมายต่อชุมชน เช่น การทำลายป่าไม้ ทำให้เกิดภาวะฝนแล้ง และขาดแคลนน้ำ เนื่องจากต้นน้ำลำธารถูกทำลายไป (นวลฉวีวรรณ คำศรี, 2551)

วัฒนธรรม คำว่า วัฒนธรรม เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต “วัฒน” เป็นภาษาบาลี แปลว่า “เจริญงอกงาม” ส่วนคำว่า “ธรรม” เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง “ความดี” ซึ่งถ้าแปลตามรากศัพท์ก็คือ “สภาพอันเป็นความเจริญงอกงาม หรือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม”

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งหมายรวมถึงความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ประเพณี ศิลปกรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อๆ มา เป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งใดที่เก็บไว้ สิ่งใดควรแก้อีกก็แก้ไขกันให้ดีขึ้น เพื่อจะได้ส่งเสริม ให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไป ในลักษณะนี้ วัฒนธรรม จึงเป็นการแสดงออกซึ่งความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และศิลปกรรมอันดีงามของประชาชน (สมชัย ใจดี และ ยรรยง ศรีวิริยาภรณ์, 2528)

ดังนั้น สรุปความหมายของวัฒนธรรม หมายถึง การกระทำในการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่แสดงออกถึงความดีงาม ความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสามัคคี ความก้าวหน้า และความมีศิลปกรรมของคนในกลุ่ม มีการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังของกลุ่มนั้น และพร้อมที่จะปฏิบัติตามด้วยความเคารพ รักษาสืบทอดต่อกันมา และจะสืบสานต่อไป

ความเชื่อ ความศรัทธา ความเชื่อและศรัทธามีบทบาทสำคัญในการนำทางชีวิตและพฤติกรรมของคนไทย ความเชื่อมักเกี่ยวข้องกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การทำความดีและการเชื่อมั่นในความดีของสิ่งที่ทำในขณะเดียวกัน ความศรัทธามักเน้นที่การเชื่อในสิ่งที่มีเหตุผลและตามกำลังของสติปัญญา ความเชื่อหรือศรัทธาในบางสิ่ง บางครั้งมาในรูปของบุคคลและมาในนามของศาสนา ที่เชื่อว่าจะนำพาเราให้รอดไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง แต่ก็มีหลายคนที่ตั้งคำถามหรือต่อต้านกับความเชื่อและศรัทธาเหล่านั้น ถือว่าเป็นความมั่งงาย และเป็นสิ่งที่มีอาจพิสูจน์ได้ (ปณต สุสุวรรณ. 2567)

ความเชื่อ ตามความหมายซึ่งพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ไว้คือ “ความเห็นตามด้วย, ความมั่นใจ, ความไว้วางใจ” นี้เป็นความหมาย ซึ่งบุคคลทั่วไปใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน แต่โดย ภาษาธรรมหมายถึง “ความเชื่อถือศรัทธาในหลัก ธรรมะ และคำสอนในศาสนาต่าง ๆ”

ศรัทธาที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่ ความเชื่อในพุทธศาสนาหรือศรัทธาในคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อไสยศาสตร์ ความเชื่อและศรัทธาในความดีหรืออิทธิปาฏิหาริย์ ศรัทธาเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและการกระทำของบุคคลในชีวิตประจำวัน การเชื่อและศรัทธาได้สร้างพื้นฐานทางจิตวิญญาณและมุมมองต่อชีวิตที่มีความหมายอันสำคัญในสังคมไทย ศรัทธา คือ “ความเชื่อถือความเลื่อมใส” ความเชื่อคือการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริง หรือมีการดำรงอยู่จริง การอาศัยประสบการณ์ การไตร่ตรอง หรือการกระทำที่สืบเนื่องกันมาจากรุ่นสู่รุ่น (พระทวีผล อินทวิโส, 2567)

สรุปความเข้าใจในเรื่อง ความเชื่อ คือ การเคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความมีอยู่จริง หรือไม่มีอยู่ เชื่อมั่นในความดี สิ่งดีงาม เมื่อเกิดความเชื่อแล้ว ยอมรับและนำมาปฏิบัติเพื่อความเคารพ ยำเกรง ทำให้มีความสุขในการดำเนินชีวิต สำหรับ ความศรัทธา สรุปคือ ความหลงใหลในความเป็นจริง มีอยู่จริง เช่น หลักคำสอนของพุทธศาสนา บุพการี บุคคลที่ประพฤติปฏิบัติดี ซึ่งต้องอาศัยความเชื่อเสียก่อน แล้วพิจารณาด้วยเหตุและผล จำนวนด้วยหลักฐาน เกิดเป็นการศรัทธา นำมาเป็นจุดศูนย์รวมยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเป็นหลักในการปฏิบัติตาม เพื่อความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิต

หลักการพัฒนาชุมชน ที่นักพัฒนาชุมชนนำมาใช้ในประเทศไทย นอกจากจะยึดถือหลักการพัฒนาชุมชนขององค์การสหประชาชาติแล้ว ยังได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของสังคมไทย ดังนี้

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอนคือ ร่วมศึกษา ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมแก้ปัญหา ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลของการพัฒนา ทั้งในรูปของบุคคล กลุ่มและองค์กรอย่างแท้จริงและด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยความเกรงใจหรือถูกบังคับ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง มองเห็นและตระหนักถึงศักยภาพหรือพลังความรู้ ความสามารถของตนเอง เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและเจ้าของงานพัฒนาชุมชน (Sense of Belonging) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ (โกวิท พวงงาม (2553 : 153-157), อ่างใน บุญยิ่ง ประทุม, 2566 : 97)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนเขาวง บ้านหนองสำราญ หมู่ที่ 9 ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีครัวเรือนจำนวนทั้งสิ้น 113 ครัวเรือน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างร้อยละ 20 ของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

22 ครูวีรเอน โดยเก็บข้อมูลจากตัวแทนครูวีรเอนละ 1 คน ได้ตัวอย่างทั้งหมด 22 คน และทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยคำนึงผู้สูงอายุที่เป็นที่เคารพนับถือของชุมชน ผู้ประกอบพิธีกรรม และปราชญ์ชุมชนรวม 7 ราย แกนนำชุมชน อีก 15 ราย และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ อีก 5 คน รวมทั้งสิ้น 27 ราย เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกในการเล่าประวัติศาสตร์ทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่

- 1) แบบสัมภาษณ์ ที่ทำการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาผู้ไท ที่มีความเข้าใจภาษากลางในการสื่อเป็นภาษาผู้ไทในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล และการรับฟังภาษาผู้ไทที่เป็นคำตอบจากผู้ให้ข้อมูล และผ่านผู้ทรงคุณวุฒิอีกสองท่าน นำค่าความสอดคล้องจากทั้ง 3 ท่าน มารวมกัน ทารด้วยจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ หากค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง ค่าเฉลี่ยที่ได้คือ 0.86 การเก็บรวบรวมข้อมูลอาศัยเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) มีองค์ประกอบแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1. เกี่ยวข้องกับภูมิสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อความศรัทธา สิ่งแวดล้อมตามสภาพทางภูมิศาสตร์เดิมที่ได้ประสบ ก่อนจะย้ายมาสู่ ภูมิสังคมปัจจุบัน ตอนที่ 2. เกี่ยวกับภูมิสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อความศรัทธา สิ่งแวดล้อมตามสภาพทางภูมิศาสตร์ใหม่ที่อยู่อาศัยมาถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง คือคงสภาพเดิมมากน้อยเพียงใด สร้างตามหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 (ภูมิสังคม และ ระเบิดจากข้างใน) การสัมภาษณ์มีทั้งนั่งคุยตัวต่อตัว อยู่ระหว่าง 30-45 นาที ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาสรุปเป็นประเด็นเพื่อนำไปเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม
- 2) การประชุมกลุ่มสนทนากลุ่ม โดยประเด็นในการสนทนากลุ่ม คือ ชุมชนเขาวงทำได้ ทำดี มีที่ไปต่อ ซึ่งเป็นบทสรุปจากการสัมภาษณ์ที่บ่งชี้ถึงภูมิสังคมใหม่ มีการกำหนดคำถามของการสนทนากลุ่มไว้ก่อน ตั้งแต่วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สิ่งใดเป็นปัญหา ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี (ทำได้) สิ่งใดที่ทำได้ดีมีคุณค่าอยู่แล้ว (ทำดี) สิ่งไหนที่ต้องแก้ไขรักษา ส่งเสริม สิ่งไหนที่จะต้องไปต่อในอนาคต (มีที่ไปต่อ) องค์ประกอบในการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย พิธีกร ผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม ผู้ช่วยดำเนินรายการ และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่คัดเลือกจากแกนนำชุมชนจำนวน 15 รายและหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น 5 ราย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนชาวภูไทเขาวง สร้างตามหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 (รู้รักสามัคคี เข้าใจเข้าใจถึงร่วมพัฒนา และ เศรษฐกิจพอเพียง) โดยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2567 ถึง กุมภาพันธ์ 2568 การวิเคราะห์ข้อมูล เริ่มตั้งแต่การทบทวนวรรณกรรม การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อสำรวจพื้นที่หาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด นำมาทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data triangulation) ซึ่งจะเป็นการพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มาน่าเชื่อถือเพียงใด โดยจะตรวจสอบจากแหล่งบุคคล ผู้ให้ข้อมูลที่ต่างแหล่งกัน ได้แก่ ชาวบ้าน ปราชญ์/ผู้รู้ ผู้นำชุมชน บุคลากรทางการศึกษา และนักพัฒนาองค์กรเอกชนในพื้นที่ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) ซึ่งจะพิจารณาจากวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกัน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลในประเด็นเดียวกัน โดยวิธีการที่ใช้ ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะจง และการสนทนากลุ่ม และการตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี

(Theoretical Triangulation) มีกรอบการวิจัยซึ่งมาจากทฤษฎีมากกว่าหนึ่งทฤษฎี ที่อาจจะไม่สอดคล้องกัน แต่มีจุดเด่นที่นำมา ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางการวิจัยนั้น หรือเป็นการทดสอบทฤษฎีที่ขัดแย้งกัน ก่อนนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และอภิปรายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

1. ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 7 ท่าน ที่ประกอบไปด้วย ผู้สูงอายุที่เป็นที่เคารพนับถือของชุมชน ผู้ประกอบพิธีกรรม และปราชญ์ชุมชน

ภูมิสังคมของวิถีชีวิต บ้านหนองสำราญ หมู่ที่ 9 ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบบริเวณกว้าง มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ มีภูเขาล้อมรอบ อากาศจึงค่อนข้างหนาวและลมค่อนข้างแรงตามบริเวณเชิงเขา เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน อุณหภูมิสูงสุด เดือนเมษายนประมาณ 38.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด เดือนมกราคม ประมาณ 12 องศาเซลเซียส

การดำเนินชีวิตชาวชุมชนเขาวง ในยุคการย้ายเข้ามาตั้งรกรากสภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นป่า มีที่ราบบ้างพอได้อาศัยการทำนา ทำการเกษตรในฤดูฝน ยามมีน้ำพื้นที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ แต่พอสิ้นหน้าฝนก็ไม่สามารถทำการเกษตรใดๆได้ มีสภาพความแห้งแล้งอย่างมาก ชาวบ้านอาศัยป่าละเมาะตามหัวไร่ปลายนา รอบหมู่บ้าน ใช้เป็นที่ทำมาหากินตามธรรมชาติ เช่น หน่อไม้ หวาย มด แมลง พืชผักและเห็ด ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล ดังนั้นชาวบ้านจะให้ความสำคัญต่อการทำพิธีเลี้ยงปู่ตา ในทุกๆปี ช่วงเดือนหก การทำบุญบ้าน ในการทำนา การสำนึกบุญคุณของสัตว์เลี้ยง ที่ใช้ควายไถนา ใช้วัวลากเกวียนขนส่งของ การเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามหัวไร่ ปลายนา ที่นาที่ใช้ทำนาเก็บข้าวไว้กินเองในครอบครัวและเครือญาติ หรือบนเชิงเขาที่อยู่ติดกับที่นา ในการปลูกพืชผักที่เป็นอาหารที่ จำเป็น ปลูกฝ้ายและครามไว้สำหรับทอผ้าใช้เอง สืบเนื่องจากการคมนาคมในยุคก่อนไม่สะดวก ทุกสิ่งอย่างจึงต้องพึ่งพากันเองในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนปัจจัยสี่เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตัวเอง การเจ็บไข้ได้ป่วยก็อาศัยภูมิปัญญา พิธีเหยา เป็นความเชื่อและพิธีกรรมหนึ่งในการรักษาสุขภาพของคนในชุมชนผู้ไทยที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพกาล อันสืบเนื่องมาจากความเชื่อดั้งเดิมที่นับถือผีเป็นการทำพิธีเพื่อติดต่อรหว่างผีกับคน ให้ผีช่วยเหลือแก้ปัญหาความเดือดร้อนโดยเฉพาะการเจ็บไข้ได้ป่วย การป้องกันโรคอีกวิธีหนึ่งคือ การคะลำในการอยู่การกิน (ข้อห้ามปฏิบัติ ในการอยู่การกิน) เช่น หญิงที่คลอดลูกใหม่ จะมีการอยู่กรรม (อยู่ไฟ) และดูแลเป็นพิเศษ ผู้เฒ่าผู้แก่ฝ้ายหญิง จัดหายารากไม้หรืออาหารที่เป็นสมุนไพร ช่วยเจริญอาหารแก่ผู้ป่วย เป็นผักที่มีรสขม เช่น ขี้เหล็ก สะเดา มะแว้ง เป็นต้น

การดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน การคมนาคมสะดวกขึ้น การติดต่อชุมชนภายนอกก็สะดวกขึ้น ประกอบกับการได้รับโครงการพระราชดำรินเรื่องการบริหารจัดการน้ำ มีการเก็บกักน้ำเป็นของตนเอง ทำให้สะดวกต่อการทำการเกษตร การปลูกข้าวและทำการเกษตรเพื่อการพาณิชย์มากขึ้น การดูแลสุขภาพ

ด้วยภูมิปัญญาที่ได้รับมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายแล้ว ตอนนี้ได้รับการบริการดูแลสร้างเสริมสุขภาพจากโรงพยาบาล รักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่ ชาวบ้านสามารถเข้ารับบริการได้อย่างทั่วถึง การสร้างเสริมสุขภาพ ในชุมชนก็จะมีกองทุนสุขภาพตำบลคุ้มเก่า ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานในชุมชน ที่คอยให้ คำแนะนำ และจัดกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพแก่คนในชุมชน การดูแลสุขภาพในปัจจุบัน ชาวบ้านจะมีการดูแลสุขภาพ ทั้งการประกอบพิธีกรรม ตามความเชื่อของชนเผ่าผู้ไท และผสมผสานไปกับการดูแลสุขภาพด้วยวิธีการทางการแพทย์สมัยใหม่

วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อความศรัทธา ที่ชาวผู้ไทเขาวงได้สืบสานกันมา มีคุณค่าในการสร้าง การมีส่วนร่วมของชุมชนทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่องและพร้อมเพียง เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีของคน ในชุมชน ที่มีความเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่เด่นชัดคือ ประเพณีการลงแขก ในการทำนา เช่นการลงแขก ดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว นวดข้าว สามารถแบ่งเบาค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้เป็นอย่างดี แถมสร้างสัมพันธภาพ ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น จนชนิดที่ว่าใครไม่ได้ไปร่วมจะเกิดความรู้สึกที่ผิดอย่างมาก แม้กระทั่งงานประเพณีฮีตสิบสองซึ่งเป็นงานบุญตลอดทั้งปี 12 เดือน งานประเพณีแต่ละเดือนต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกัน อย่างจริงจัง ในการจัดงานนั้นๆจึงจะสำเร็จและยิ่งใหญ่ เช่น บุญผะเหวด(เดือนสี่) บุญสงกรานต์(เดือนห้า) บุญบั้งไฟ(เดือนหก) บุญเข้าพรรษา(แห่เทียนพรรษาเดือนแปด) และบุญกฐิน ลอยกระทง(เดือนสิบสอง) งานบุญเหล่านี้จะมีขบวนแห่นางรำ ฟ้อนภูไท ซึ่งจะต้องอาศัยการฝึกซ้อมกันทั้งหมดจึงจะเกิดความพร้อมเพียง การสวมใส่เสื้อผ้าผู้ไททั้งอำเภอต้องอาศัยความร่วมมือกับทุกคนในชุมชน การเตรียมงานแต่ละงาน การตกแต่งประดับประดา การประดิษฐ์จากการจักสานสัตว์ป่าหิมพานต์งานแห่บุญผะเหวด การหล่อเทียนและแกะสลักต้นเทียนพรรษา และการประกวดกระทง ที่มีการออกแบบด้วยความคิดอย่างสร้างสรรค์ รวมไปถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นอีกสิ่งที่ยปรากฏในการเตรียมงานบุญคือ ตั้งแต่การทอชุดผู้ไท เสื้อผ้าที่ประกอบไปด้วยการย้อมสี การออกแบบลวดลาย สีเส้น การแกะสลักเทียนพรรษา การประดิษฐ์กระทง การประดับบั้งไฟ การทำบั้งไฟ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการถ่ายทอดจินตนาการของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น ที่ปรากฏผลงานในการประกวดขบวนแห่ เทียนพรรษา กระทง การประดิษฐ์เครื่องดนตรี การประพันธ์บทเซิ้งบั้งไฟ การแสดงออกทางเครื่องแต่งกาย ผ้าไหมแพรวา ผ้าเกล้ามวยผม

สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ตามแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงของรัชกาลที่ 9 ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า

ทรัพยากรดิน เนื่องจากชาวผู้ไทอพยพเข้ามาในพื้นที่ตอนแรกเริ่มพื้นที่เต็มไปด้วยผืนป่า ดินจึงมีความอุดมสมบูรณ์ อยู่มาก ต่อมาสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินลดน้อยลง ผลผลิตน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงเกิดการบุกเบิกป่าเพื่อขยาย พื้นที่ทำกิน ดินจึงเสื่อมสภาพ อีกทั้งความอ้วนน้ำน้อย ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ เมื่อเปิดป่าทำให้การป้องกันการระเหยของน้ำลดลง น้ำในดินระเหยไปได้ง่าย มองลงจากเฮลิคอปเตอร์ เห็นดินแห้งแดงทั่วทั้งอำเภอ ปัจจุบันนำเศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตรพึ่งตนเอง

เข้ามาสู่ชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิถีดั้งเดิมที่ชุมชนเคยถือปฏิบัติมา ทำให้ชุมชนเกิดความ ตระหนัก และเห็นความสำคัญ จึงปรับปรุงดิน หันมาใช้วัสดุที่มีอยู่ มาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง ปุ๋ยพืชที่มีประโยชน์ต่อดิน เพื่อคืนความอุดมสมบูรณ์แก่ดิน ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรดิน มีการรักษาบำรุงดินมากขึ้น

ทรัพยากรน้ำ พื้นที่ที่ตั้งหมู่บ้าน นับตั้งแต่บรรพบุรุษมาแล้ว จะทำการเลือกตั้งหมู่บ้านใกล้แหล่งที่มีน้ำ อุดมสมบูรณ์ สามารถทำไร่ ทำนา ทำสวน มีแหล่งน้ำบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ ขณะเดียวกันก็เกิดการตื่นขึ้น ทั้งห้วยตาดหลุบ และห้วยน้ำเกลี้ยง จะมีน้ำเฉพาะฤดูฝน ที่น้ำหลาก ส่วนฤดูแล้งน้ำแห้ง ไม่มีน้ำ แต่ยังคงหาอยู่หากินตามธรรมชาติได้บ้าง เช่น หน่อไม้ หอย ปู ปลา ส่วนแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่และยังคงอยู่ มีห้วยลำพะยัง เป็นแหล่งทำมาหากิน และเป็นแหล่งน้ำเพื่อทำนา ทำการเกษตรของ ชาวบ้านแถบนี้ ที่ต้นน้ำลำพะยัง แหล่งกำเนิดจากเทือกเขาภูพาน มีการสร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และต่อมา เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2542 มีพระราชดำริ ให้รับดำเนินการผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ มายังพื้นที่โครงการอ่างเก็บน้ำลำพะยัง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมชลประทาน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมุกดาหาร ร่วมกันดำเนินการเมื่อปี 2546 โดยก่อสร้างอุโมงค์ เจาะลอดใต้เขาภูภักดี ใช้ในการวางท่อผันน้ำลำพะยัง ภูมิพัฒน์ จากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ บ้านแก่งนาง ตำบลกกตูม จังหวัดมุกดาหาร ส่งน้ำให้แก่พื้นที่ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ 12,000 ไร่ อุโมงค์ผันน้ำลำพะยังภูมิพัฒน์ เริ่มส่งน้ำมาตั้งแต่ปี 2552 ตามปริมาณน้ำต้นทุน และความจำเป็นเพื่อเสริมน้ำ ฝนในช่วงที่ฝนทิ้งช่วง เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวโพด ยาสูบ และพืชผักสวนครัว โดยส่งน้ำเฉลี่ยปีละประมาณ 2.50 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถจัดสรรน้ำให้แก่พื้นที่ชลประทาน ทั้งในเขตจังหวัดมุกดาหารและกาฬสินธุ์ โดยไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

ในปัจจุบัน ชาวบ้านขุดบ่อเพื่อเก็บกักน้ำเป็นแหล่งน้ำส่วนตัว ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่บนที่ดินจำนวน 12 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ส่วนที่ 1 ขุดสระเก็บกักน้ำและเลี้ยงปลา ส่วนที่ 2 ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผักสวนครัว ในลักษณะผสมผสานกันหลากหลายชนิด ส่วนที่ 3 ทำนาข้าวเหนียว กข.6 และข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ ข้าวเหนียว GI ของชาวเขาวง และส่วนที่ 4 เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ โรงเรือนอื่นๆ โดยผลผลิตทางการเกษตรจะนำไปขายเองในหมู่บ้าน หน่วยงานราชการ บริษัทเอกชนและอีกส่วนมีพ่อค้าแม่ขายมารับซื้อผลผลิตถึงที่ ทำให้มีรายได้ที่มั่นคงเนื่องจากไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ส่งผลให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ทรัพยากรป่าไม้ ในอดีตชุมชนเขาวงเป็นพื้นที่ราบที่ล้อมรอบไปด้วยป่าทึบ ผู้คนมีความสัมพันธ์กับป่า ซึ่งเป็นแหล่งผลิตปัจจัยสี่ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างเพียงพอ ชุมชน อยู่แบบเคารพธรรมชาติ ตามความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย เช่นเชื่อว่าต้นไม้ใหญ่ทุกต้นจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดูแลปกป้องรักษา การตัดต้นไม้เพื่อนำมาทำบ้านจึงต้องเลือกไม้ที่เป็นมงคล หรือมีการขอจากเจ้าของ หรือการเข้าป่าเพื่อหาอยู่หากิน เมื่อจะกินข้าวอยู่กลางป่าต้องแบ่งปัน ข้าวปลาอาหารนั้นแก่เจ้าป่าก่อนแล้วจึงจะกินได้

สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นก็จะดูแลคุ้มครองให้เราปลอดภัย และเก็บสิ่งของจากป่าได้ตามที่ต้องการ เมื่อความเจริญเข้ามาในชุมชน จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น จึงทำให้ป่าถูกถางเพื่อเป็นที่ทำกิน อาหารที่ได้จากป่าก็ลดน้อยลง ชาวผู้ไท จึงมีการปลูกพืช ผักและสวนหลังบ้านขึ้นมา ทดแทน เพื่อใช้บริโภคในครอบครัว ในปัจจุบัน ป่าที่มีอยู่เป็นป่าละเมาะรอบ ๆ บริเวณบ้าน ก็มีการครอบครองถือสิทธิ์หมดแล้ว แต่ด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน ของคนในชุมชน ชาวบ้านยังสามารถหาอยู่หากินตามป่าตลอดฤดูกาลได้

1. ผลจากการประชุมกลุ่มสนทนากลุ่ม โดยประเด็นในการสนทนากลุ่ม คือ ชุมชนเขาวงทำได้ ทำดี มีที่ไปต่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่คัดเลือกจากแกนนำชุมชน จำนวน 15 ราย หน่วยงานภาครัฐ 5 ราย เมื่อเปิดประเด็นในการแลกเปลี่ยน วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สิ่งใดเป็นปัญหา ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี (ทำดี) สิ่งใดที่ทำได้ดีมีคุณค่า(ทำดี) สิ่งไหนที่ต้องแก้ไขรักษา ส่งเสริม สิ่งไหนที่จะต้องไปต่อในอนาคต (มีที่ไปต่อ) สรุปในแต่ละประเด็นได้เป็นดังนี้

1.1 วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป จากสภาพความแห้งแล้ง สามารถเก็บกักน้ำไว้ในพื้นที่ตนเองได้ สามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี จากที่มีแปลงสาธิตทฤษฎีใหม่แห่งแรก เริ่มมีการขยายน้อมนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติทั่วทั้งชุมชน มีการปลูกข้าวโพด ยาสูบ พืชผักสวนครัว การปลูกหญ้าเพื่อการเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลาหลากหลายชนิด เกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้คำแนะนำแบ่งปัน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน และคนกับชุมชนมากขึ้น

1.2 ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี(ทำดี) ด้วยความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส กตัญญูต่อบิดามารดา และการสำนึกบุญคุณต่อผู้มีพระคุณ ก่อให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผี คนกับชุมชน ชุมชนกับสถาบันพระมหากษัตริย์ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างความสัมพันธ์ด้วยความเชื่อกับบรรพบุรุษ กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก่อให้เกิดความเคารพอ่อนน้อม ถ่อมตน เคารพต่อห้วยหนอง คลอง บึง ป่าไม้ ซึ่งเป็นที่สิงสถิตของบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับไปแล้ว ยังคงสืบทอดการบูชาผีบรรพบุรุษเสมอมา ในทุกประเพณีงานบุญยังมีการไหว้ การรำลึกผีบรรพบุรุษ

1.3 สิ่ง que สร้างคุณค่า(ทำดี) แก้ไขรักษา และส่งเสริม คือวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ การแก้ไข คือ การปรับ ฮีตสิบสอง ให้ตรงตามบรรพบุรุษกำหนด แก้ไขให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละประเพณี สิ่ง que สร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมมากที่สุด การทอผ้าไหมแพรวา การพ้อนภูไท การพูดภาษาภูไท สำหรับการทอผ้าเกล้ามวยผม เริ่มเลือนหาย มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ให้คงอยู่ และแพร่หลาย

1.4 สิ่ง que จะต้องไปต่อในอนาคต (มีที่ไปต่อ) ขอเพิ่มประเพณีบุญข้าวจี หรือบุญเดือนสาม คือ การนำข้าวเหนียวหนึ่งให้สุกแล้วนำมาปั้นเป็นก้อนโตประมาณเท่าไข่เป็ดขนาดใหญ่ ทาเกลือเคล้าให้ทั่ว และนวดให้เหนียว แล้วเสียบไม้นำไปจี่ไฟ (ย่างไฟ) เดิมทีก็ทำกันแค่นั้น แต่พอมีพระพุทธศาสนาเข้ามา ก็ทำเป็นพุทธบูชาเข้าไปด้วย เพราะเป็นวันมาฆบูชา ความสำคัญของบุญข้าวจี ที่ใช้ข้าวเหนียวเขาวง เป็นข้าวเหนียวที่ได้รับการจดทะเบียน GI ประเพณีดังกล่าว ตรงกับช่วงที่ข้าวเหนียวเพิ่งเสร็จจากการเก็บเกี่ยวใหม่ๆ

ความหอมความอ่อนนุ่มยังอยู่ในระดับที่สูงสุด กลิ่นหอมชวนหลงใหล นับเป็นสิ่งที่ดึงดูด หากนำถายเป็นพืชบูชา อันจะนำมาซึ่งกุศลผลบุญอันแรงกล้า ตามความเชื่อของบรรพบุรุษ ญาติผู้ล่วงลับก็จะได้รับอานิสงส์นั้นด้วย พร้อมการแลกเปลี่ยนข้าวจีกับเพื่อนบ้านในชุมชน และควรจัดให้มีการประกวด เชิญชวนชิมลิ้มรสความอร่อย จากฝีมือแต่ละครัวเรือน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า ภูมิสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อความศรัทธา สิ่งแวดล้อมตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ที่อยู่อาศัยมาจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลง จากเดิมเต็มไปด้วยความแห้งแล้ง สิ่งเปลี่ยนแปลงไปสู่การมีน้ำที่เพียงพอต่อการทำการเกษตร มีการน้อมนำทฤษฎีใหม่ มาปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น ทุกคนมีการทำงานเพื่อครอบครัว แต่ชุมชนก็ยังไม่ลืม วิถีชีวิตชาวผู้ไทแบบเดิม นั่นคือการอยู่อาศัยจะพึ่งพิงธรรมชาติ มีความเข้าใจต่อทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยระบบความเชื่อ ที่มีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย การเข้าป่าเพื่อหาอยู่หากิน เมื่อจะกินข้าวอยู่กลางป่า ต้องแบ่งปัน ข้าวปลาอาหารนั้นแก่เจ้าป่าก่อน แล้วจึงจะกินได้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นก็จะดูแลคุ้มครองให้เราปลอดภัย และเก็บสิ่งของจากป่าได้ตามที่ต้องการ หากกรณีเจ็บไข้ได้ป่วย ชาวเขายังมีความเชื่อตามภูมิปัญญาดั้งเดิม นั่นคือ พิธีเหยา ขอขมาผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีนา ผีป่า ผีเขา จึงเชื่อได้ว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผีที่สถิตในธรรมชาติ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนชาวเขากับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน การถ่ายทอดวิถีชีวิตสู่รุ่นลูกหลาน เคารพต่อผู้ทำให้มีน้ำและทำการบำรุงดินและรักษาป่า อันจะนำมาซึ่งความอบอุ่นในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ ธันวา ใจเที่ยง และดร.ธเรศ ศรีสถิต.(2558) พบว่าป่าแห่งจิตวิญญาณของชนเผ่าบรู เกิดขึ้นจากวิถีแห่งภูมิปัญญาและโลกทัศน์ทางนิเวศของชาวบรู ที่เชื่อว่ามีจิตวิญญาณ ยังมีความสัมพันธ์กับโลกแห่งวัตถุ มิได้แยกขาดจากกัน มนุษย์ ธรรมชาติและจิตวิญญาณ มีสายใยแห่งความสัมพันธ์ยึดเหนี่ยวกัน มีลักษณะองค์รวม ในธรรมชาติยังมีจิตวิญญาณ ที่เป็นผี-เทพ คอยดูแล คุ้มครองพื้นที่และชุมชน ความเคารพและกตัญญูต่อผี-เทพที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่คอยดูแลรักษาชุมชนชาวบรู ทำให้ระบบนิเวศในพื้นที่ป่าดังกล่าวไม่ได้ถูกทำลาย ทั้งยังได้รับการดูแลรักษา นอกจากนี้ การที่วิถีภูมิปัญญา หรือวัฒนธรรมพื้นฐานของชาวบรู มีเสรีภาพ มิได้ถูกจำกัด สามารถแสดงศักยภาพของภูมิปัญญาของตนเองได้เต็มที่ เป็นปัจจัยสำคัญ ส่งเสริม สนับสนุนการดูแลทรัพยากรชีวภาพให้ยั่งยืน และได้ส่งผลประโยชน์กลับคืนแก่ชุมชน ซึ่งประโยชน์และคุณค่าจากป่าแห่งจิตวิญญาณนี้ เป็นกำลังใจและแรงผลักดันสำคัญต่อการรักษาระบบนิเวศป่าแห่งจิตวิญญาณด้วย ดังนั้นคุณค่าทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา ภูมิสังคมของวิถีชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขาวง ได้จริงอย่างชัดเจน ตรงกับแนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและความศรัทธา ก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และส่งผลให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็น การร่วมแรงร่วมใจที่จะถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมผู้ไท การถ่ายทอดองค์ความรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างสัมพันธ์ระหว่างคนกับผี กับคนในเครือญาติ คนกับคนในชุมชน คนกับคนในชนเผ่า ผู้ไท และสามารถสร้างความสัมพันธ์กับคนในทุกคน ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถดึงดูด นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลคุ้มเก่า นายอำเภอเขาวง ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ ให้มีบทบาทในการ สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน มาโดยตลอด การทำงานร่วมกับชุมชนทำให้ทราบถึงปัญหา และความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับ หลักการพัฒนาชุมชน ที่ว่าด้วย หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการ ดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ (บุญยิ่ง ประทุม, 2566 : 97) ความศรัทธาเลื่อมใส ในพระพุทธศาสนา แสดงออกจกงานประเพณี การทำบุญเพื่อเป็นพุทธบูชา การแห่เทียนเข้าพรรษา ออกพรรษา วิสาขบูชา มาฆบูชา และบุญกฐิน การเคารพเทีตพูนุชราชวงศ์ทุกพระองค์ เคารพผู้นำ แสดงออกในงานประเพณีบุญผะเหวด และงานบุญนี้ยังเป็นพุทธบูชาของค์สัมมาสัมพุทธเจ้าด้วย ความอ่อนน้อม ถ่อมตน การให้ความเคารพ กตัญญูกตเวทิตา แสดงออกงานประเพณีสงกรานต์ มีความอบอุ่นมากๆ ก่อให้เกิด ความพร้อมเพียง ความอดทน ความสามัคคี การยินดีภาคภูมิใจในความเป็นผู้ไท ถ่ายทอดออกมาซึ่งวัฒนธรรม ที่เป็นอัตลักษณ์ของผู้ไทที่สืบสานกันมากกว่า 3,000 ปี ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ดูได้จากบุญข้าวประดับดิน การลงแขก และการให้ความเคารพต่อบุพการี ผู้มีพระคุณ การอุทิศส่วนกุศลต่อบรรพบุรุษ ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับ ล้วนเป็นการแสดงออกซึ่งความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน สอดคล้องกับ สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2528)

ส่วนการเสวนาในประเด็น ชุมชนเขาวง **ทำได้ ทำดี มีที่ไปต่อ** วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สิ่งใดเป็น ปัญหา ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี(ทำได้) สิ่งใดที่ทำได้ดีมีคุณค่า(ทำดี) สิ่งไหนที่ต้องแก้ไขรักษา ส่งเสริม สิ่งไหนที่จะต้องไปต่อในอนาคต (มีที่ไปต่อ) ชาวผู้ไทปรับตัวในวิถีชีวิตได้เป็นอย่างดี การนำทฤษฎีใหม่มา ทดลองเป็นแห่งแรก สิ่งที่น่าประหลาดคือ เกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้คำแนะนำ แบ่งปัน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน และคนกับชุมชนมากขึ้น มีความเหนียวแน่นกันมากขึ้น ที่เป็น เช่นนี้ได้ เกิดจากการบ่มเพาะลูกหลาน ตามความเชื่อของบรรพบุรุษ ทำให้เกิดความอ่อนน้อม ถ่อมตน ความเคารพสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวทิตา กลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีในการปฏิบัติมายาวนาน และปรากฏ ชัดเจนมากคือ วัฒนธรรมการแต่งกาย การทอผ้าไหมแพรวา และการแสดงออกถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่นอื่นๆ อีกมากมาย ผ่านงานบุญประเพณีต่างๆในแต่ละเดือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกเพื่อสำนึกบุญคุณ ต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ แสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การมีความกตัญญู ความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อาวุโส อันเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สื่อถึงการดำเนินชีวิตของคนผู้ไท ซึ่งได้มาจากการเรียนรู้และสืบ ทอดต่อกันมา จากอดีตสู่ปัจจุบัน ถือได้ว่ามีคุณค่าต่อชุมชน ทำให้ประชาชนในชุมชน มีความสามัคคี มีใจรัก ห่วงแหนในวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ที่ปรากฏในรูปแบบ กลุ่มผ้าไหมแพรวา กลุ่มดนตรีพื้นบ้าน กลุ่มฟ้อนภูไท ทำให้วัฒนธรรมของชุมชนแห่งนี้ ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมของคนผู้ไท

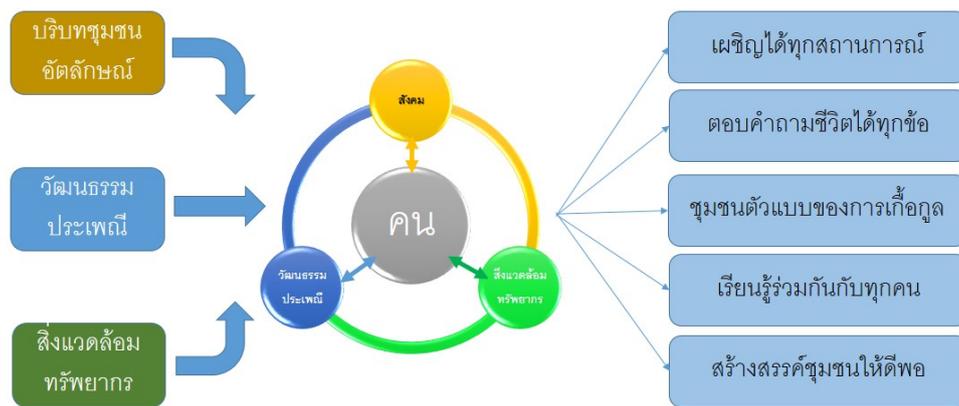
แสดงให้เห็นว่าชุมชนได้มีความตระหนักรู้ ถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีความต้องการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป โดยเฉพาะประเพณีในการลงแขก ที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างไม่มีการสิ้นสุด ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ของคนกับคน สร้างความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประเพณีได้อย่างลึกซึ้งลงตัว อย่างน่าชื่นชม และเป็นแบบอย่างของชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นเหตุและผลที่ชุมชนเขาวง สามารถพึ่งตนเองได้ด้วยวัฒนธรรม ตราบใดมีการดำรงวัฒนธรรมประเพณีไว้ได้ ก็คือการดำรงชุมชนตราบจนถึงปัจจุบัน และสืบต่อไป รวมเรียกว่า **ทำดี มีที่ไปต่อ** สามารถเป็นต้นแบบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยังสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) จากทั้งหมด 149 หน้า เชื่อได้ว่าประชาชนไม่เข้าใจได้ทั้งหมด แต่ชาวบ้านสามารถเข้าใจในบริบทของชุมชนเขาวงได้ และสามารถปฏิบัติตามได้ด้วย

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย จากความเชื่อ ความศรัทธา ความเคารพต่อผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับ สามารถหล่อหลอมให้วัฒนธรรม ที่ทรงคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนเขาวงได้จริง วัฒนธรรมผู้ไท นับถือคนเป็นศูนย์กลางสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ ตั้งแต่คนกับผี คนกับชุมชน ชุมชนมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประเพณี ที่สำคัญคือสร้างความสัมพันธ์กับผี บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ซึ่งผีบรรพบุรุษสิงสถิตอยู่ตาม ดิน น้ำ ป่า สิ่งแวดล้อมต่างๆ นั่นคือการสร้างความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จนสามารถนำชุมชนผ่านพ้นวิกฤต สามารถเผชิญได้ทุกสถานการณ์ เช่น ผ่านโควิด-19 สามารถตอบคำถามชีวิตได้ทุกข้อ หรือปัญหาต่างๆในการดำเนินชีวิต จากความแห้งแล้ง สร้างปัญหาชีวิตมากมาย สามารถเป็นต้นแบบของชุมชนของการเกื้อกูลกัน แสดงออกได้จากประเพณีงานบุญต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนข้าวของ สามารถเรียนรู้ร่วมกันกับทุกคนในชุมชน เมื่อทุกคนในชุมชนทำงานร่วมกันได้ มีแนวคิดสร้างสรรค์ไปในทิศทางเดียวกัน จึงสามารถนำพาให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันในทุกๆด้าน สร้างสรรค์ชุมชนให้ดีพอ(มีภูมิคุ้มกันตลอดเวลา) ความเป็นชาว “ผู้ไท” ทำให้สามารถปรับตัว ดำรงวิถีชีวิตที่สืบสานกันมายาวนานในประเพณีฮีตสิบสอง ชุมชนเขาวงมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างไม่มีการสิ้นสุด ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ของคนกับคน ล้วนเกิดจากความสัมพันธ์ต่อวัฒนธรรมประเพณีได้อย่างลึกซึ้งลงตัว อย่างน่าชื่นชม และเป็นแบบอย่างของชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นเหตุและผลที่ชุมชนเขาวง ยังคงดำรง รักษาวัฒนธรรมประเพณีไว้ตราบจนถึงปัจจุบัน เช่นนั้น ชาวกาฬสินธุ์ เขาวง คนภูไท ทำได้ ทำดี มีที่ไปต่อ ดังอธิบายด้วยภาพ 1 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีพอ

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ ชุมชนท้องถิ่นในระดับแกนนำ นักพัฒนาชุมชน ที่ได้รับนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) หากต้องการเข้าใจสามารถศึกษางานวิจัยนี้จะเข้าใจในบริบทของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน

ก่อน ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติตามภูมิสังคมของแต่ละชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าใจในวิถีปฏิบัติ โดยเฉพาะ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ต้องเกิดขึ้นได้ด้วยตัวของชุมชนเอง ในงานวิจัยนี้ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธา เป็นสิ่งหล่อหลอมให้คนทำงานร่วมกันในชุมชน โดยราชวงศ์กษัตริย์ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ให้เกิดความสามัคคีปรองดอง สัมพันธ์กัน สร้างความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน จนเกิดเป็นความเข้มแข็งของชุมชน สร้างชุมชนให้มีภูมิคุ้มกัน ที่เรียกว่า ชุมชนดีพอ

ภาพที่ 1 : ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีพอ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ คือความเป็น “ชุมชนดีพอ” หมายถึงชุมชนที่มีภูมิคุ้มกัน สามารถพึ่งตนเองได้ หากไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกก็ยังดำเนินไปได้ เผชิญได้ทุกสถานการณ์แม้จะเป็นความวิกฤตอย่างรุนแรงก็ตาม ที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเขาวงให้ความสำคัญกับความเป็น ผู้ไท ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี มีการเกื้อกูลต่อกัน ทุกคนเป็นพี่น้องกัน มีบรรพบุรุษร่วมกัน เมื่อมีกิจกรรมใด ๆ เกิดขึ้น ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นทั้งสิ้น จึงถือได้ว่า ชุมชนเขาวง ทำได้ และทำได้ดีด้วยในหลายๆด้าน โดยเฉพาะ การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีความเป็นผู้ไท วิถีชีวิต สิ่งเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่น ๆ ที่จะต้องปรับเปลี่ยนในตัวตน ให้เกิดความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติให้ความเคารพต่อกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณี สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีที่ได้อยู่แล้ว แต่กลับสูญหายไป ด้วยสาเหตุอะไร หากสามารถนำกลับมาได้จะส่งเสริมอย่างไร ชุมชนและสังคมได้อะไร

References

- Chaidi, S., & Siviriyaphon, Y. (1985). Thai traditions and culture (1st ed.). Bangkok: Thai Wattana Panich.
- Department of Environmental Quality Promotion. (2008). Ministry of Science and Technology and Environment. Retrieved March 2, 2025, from <https://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi5/chum/chum.htm>
- Hannok, S., & Trongdee, T. (2020). Phonological system and genetic classification of Tai in Phulaenchang Village, Phulaenchang Sub-district, Na-khu District, Kalasin Province (Doctoral dissertation, Mahasarakham University).
- Jai-Tiang, T., & Srisathit, T. (2020). Ecology of spiritual forest: Factors influencing the conservation of biological resources and spiritual forest ecosystems of the Bru Tribe in Thailand. *Journal of the Association of Researchers*, 20(1), 134–145.
- Kanokkamoles, W., & Anuttaro, T. (2021). Thai language, Phu Tai region: The process of inheritance and value creation of local language identity. *Journal of MCU Ubon Parittasan*, 6(1), 529–536.
- Khamsi, N. (2008). Expert teacher, Warin Chamrap School 1, District 1, Dream School, Ubon Ratchathani Educational Service Area Office 4, Ubon Ratchathani Province. Retrieved March 2, 2025, from <http://www.warin.ac.th/tweb/naunsri/unit2.pdf>
- Kiattiddamnoengam, S. (2022). Guidelines for the management and conservation of the Phu Thai people's hair bun culture. *Journal of Management Science*, Udon Thani Rajabhat University, 4(4), 11–29.
- Maswanna, S. (2024). Khao Wong Kalasin sticky rice and the creation of the identity of the people of Kalasin Province. *Journal of Social Science and Cultural*, 8(2), 82–92.
- Pitakdantham, R., Saemsak, R., & Chintapitaksakun, P. (2010). Research exhibition on the research path, Kasetsart University 2010, Annual Agricultural Fair 2010. Kasetsart University.
- Phra Phothiwongsachan (Tisso Uan). (1986). Various customs and practices, Part 18, Part 1: Phu Thai and Yao peoples (August 25, 1986). Bangkok: Sophon Phiphanthanakon Printing House.

- Phrakhru Sutham Kitkosonsuphat. (2018). Human according to the social science approach. *Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya University*, 9(2), 106–115.
- Prathum, B. (2024). Community development theory and principles (Teaching materials, p. 97). Nakhon Si Thammarat: Community Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University.
- Saleephan, N., Saleephan, S., & Phondonko, P. (2022). The role of the Phu Thai dance drama in the presentation of the image of the Praewa cloth in the Thai nation-state society and culture: A case study of Her Majesty Queen Sirikit, the Queen Mother. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(8), 508–520.
- Sathimon, S. H. (2020). Phu Thai Kok Kong Cultural Village, Kalasin Province. Retrieved April 21, 2025, from <https://bomsathimon.home.blog/2020/03/14/CulturalVillage>
- Susuwan, P. (2024). Faith and belief. Retrieved March 2, 2025, from <https://sac.or.th/portal/th/article/detail/667>
- Vinil, K. (2016). The Upper Lam Phang River Basin Development Project: Changing the repeatedly drought-stricken area into a fertile area. Retrieved March 2, 2025, from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/256802>
- Watpamahachai. (2015). Boonkunlan. Retrieved March 2, 2025, from <http://www.watpamahachai.net/Buddha/Buddha12.htm>